

**ЩО РОБИТИ,
ЯКЩО БАЧИШ
КОРУПЦІЮ І ХОЧЕШ
ЇЇ ВИКРИТИ**

Викривач — це не професія. Цьому не навчають в університетах, і ніхто не може спрогнозувати, хто і коли стане викривачем.

Але відзначати 23-го червня Міжнародний день викривача таки варто. І не лише тому, що це особлива соціальна функція, яка змінює світ. Для нас цей день особливий, адже людям, які повідомляють про корупцію, держава гарантує захист і підтримку.

Стати викривачем корупції — помітний крок, для кожного, хто наважиться на такий вчинок. І, будьмо відвертими, після такого вчинку життя людини може змінитися остаточно і невідворотно. І необов'язково в гірший бік.

Кроки як стати викривачем корупції в Україні:

Крок 1. Розібратися, що таке корупція.

Перш ніж викривати корупцію, варто розібратися, а що ж це. Оскільки наразі закон регулює взаємодію лише з викривачами корупції.

Корупція — це зловживання владою або службовим становищем задля отримання незаконної вигоди: майна, грошей, пільг, послуг чи негрошової вигоди.

Тож викривач сміливо може повідомляти, якщо став свідком:

- незаконних подарунків;
- незаконного сумісництва;
- незаконного використання інформації, що стала відома у зв'язку з виконанням службових повноважень;
- неврегульованого конфлікту інтересів;
- неподачі або подачі недостовірної декларації чиновника;
- хабаря чиновнику;
- його незаконного збагачення;
- зловживання впливом;
- привласнення/розтрати/заволодіння майном із зловживанням службовим становищем тощо.

Крок 2. Виявити корупцію.

Якщо ви стали свідком корупційних зловживань і готові з цим боротися та свідчити, ви можете повідомити про корупцію.

Але спершу варто детально і відповідально розібратися у фактах. Передусім, людина має бути переконана, що інформація достовірна.

Також варто розуміти, що викривач може отримати інформацію про корупцію — у зв'язку з трудовою, господарською, науковою, громадською діяльністю тощо. Це важлива умова.

Крок 3. Повідомити про корупцію.

Закон гарантує, що викривач може самостійно визначати канали для повідомлення. Такий канал може бути **внутрішнім** — через керівника або уповноважений підрозділ/особу, **регулярним** — через Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Нацполіцію, або **зовнішнім** — оприлюднення інформації в медіа, через ГО чи профспілки.

У травні 2020 року народні обранці зареєстрували законопроект, який передбачає **створення Єдиного порталу повідомлень викривачів**. Відповідальним за його адміністрування планують призначити НАЗК, а сам портал має забезпечити високі стандарти захисту інформації, єдиний підхід до обробки повідомлень, зменшення ризиків несанкціонованого доступу до повідомлень викривача та значну економію коштів державного бюджету.

Що це означає? Де б ви не працювали, після запуску сервісу ви зможете захищеними каналами повідомити про корупцію і сподіваємося, колись навіть стежити за змінами у вашій справі.

Крок 4. Отримати захист.

Держава починає захищати викривача відразу після повідомлення ним про можливі корупційні зловживання. Якщо викривача переслідували до відкриття справи, законодавство все одно його захищає.

До речі, “захист” — це не ефемерне визначення, яке можна трактувати по-різному. В законі прописане значення цього слова і переваги для викривача.

Так, після повідомлення інформації про корупцію людині гарантується право на безоплатну правову допомогу, відшкодування витрат на адвоката та судовий збір, психологічну допомогу, забезпечення безпеки особі та її близьким, конфіденційність та анонімність з відповідальністю за їх порушення тощо.

І, звісно, викривача корупції не можна звільняти з роботи чи переслідувати через його повідомлення. Та й взагалі заборонені будь-які дискримінаційні заходи у зв'язку з викриттям. За це передбачена зокрема адміністративна або кримінальна відповідальність.

Наприклад, якщо роботодавець звільняє викривача, то його можуть оштрафувати на 34000-51000 гривень. Або ще й позбавити права обіймати певні посади протягом трьох років чи призначити йому виправні роботи на строк до двох років.

Крок 5. Отримати винагороду за умови обвинувального вироку суду.

Мабуть, найприємніший крок усього шляху викривача, хоча дійти до цього етапу непросто. Скажу навіть так, шансів обмаль.

Оновлений інститут викривача в Україні запрацював лише з січня 2020 року. Наразі ще не було кейсів, в яких людина отримала б за своє повідомлення про корупцію винагороду. Ідеться про 10% від предмета злочину або завданих державі збитків. Правда, на сьогодні така норма у справах за повідомленнями від викривачів корупції ще не була використана — жодна із цих справ поки не дійшла до суду, тож судова практика у цьому питанні має тільки сформуватись.

До речі, у питанні винагороди є ще один суттєвий нюанс. Вона буде призначена лише за умов, якщо інформація справді сприяла розкриттю злочину та не була до того відома слідству.

Крок 6. Продовжувати жити далі.

Викривачем бути непросто. Причому така складність може спостерігатися на всіх етапах цього шляху. Але компенсацією за такі переживання можуть стати не лише 10% від суми викритого хабаря, а й розуміння правильності та необхідності викриття.

Бо, хай би як це наївно не звучало, саме потреба в справедливості має ставати головним поштовхом для викривача повідомити про корупційне порушення. Адже він ніколи не знає, яким результатом це викриття закінчиться.